

na 1927 de Jarvis

De verhouding tusschen de Eur. en de inh. bevolkingsgroep

hier te lande.

M. de V,

Toen de Prins Pakoe Alam mij vroeg, of ik bereid was in Uw midden een lezing te houden, heb ik dadelijk "ja" geantwoord, omdat de Rotang Club mijn sympathie heeft. Ik heb me ook dadelijk bereid verklaard als onderwerp mijne lezing te nemen "de verhouding tusschen de Eur. en de inh. bevolkingsgroep in deze gewesten", hoewel dit een zeer delicaat onderwerp is en het zoo licht misverstanden en gevoeligheden kan veroorzaken. Aangezien ik weet, dat U, heeren leden der R.C. bezield zijn door het streven naar rassenverbroedering, aangezien het immers het doel is der R, om in de maatschappij gezonde verhoudingen te bevorderen, heb ik niet gearzeld het buitengewoon actueel onderwerp betreffende de verhouding dier twee bevolkingsgroepen hier ter sprake te brengen. We zijn immers hier gekomen niet om naar elkanders ondeugden en gebreken te zoeken, doch we zoeken naar harmonie; en als ik straks enkele maatschappelijke verschijnselen tracht te analyseeren, dan is het om tot juister begrip der verhoudingen hier te lande te komen omdat slechts een juist begrip ons in staat stelt methodisch te arbeiden aan ons doel.

M. de V. De verhouding tusschen de Eur. en inh. bevolkingsgroep hier te lande heeft verschillende aspecten. Het voornaamste daarvan, het meest in het oog vallende is het politiek aspect, doch dit laat ik dadelijk buiten bespreking, aangezien de R. immers viel niet op politiek terrein beweegt. Die verhouding heeft een economisch aspect; men denke vooral aan de verhoudingen in de Eur. landbouwindustrie, die in Europa den klassenstrijd kenmerken, doch in dit land samenvallen met de rassenkwestie. Ook deze zijde van de zaak laat ik buiten de orde, omdat dit practisch vermengd is met tal van politieke problemen. Dan hebben we de biologische kant van de zaak; ik doel hier op het vraagstuk der gemengde huwelijken, doch dit is voorhands niet van primair belang. Ten slotte hebben we de sociale en cultureele verhouding tusschen genoemde volksgroepen, de gevoelens, die ze in het dagelijksch leven jegens elkander koesteren; de innerlijke houding, die ze jegens elkander aannemen.

Het is iets over dit laatste, waarop ik Uw aandacht wensch te vestigen.

Laat ik dadelijk vooropstellen, M. de V. dat de rassenkwestie niet specifiek van ons is. Amerika kent het negersvraagstuk als sociaal probleem; dat land heeft de bekende immigratiewetten tegen de Japanners met een economischen ondergrond. Australië heeft de z.g. "white policy", ook een economisch afweer tegen Chineesche en Japansche arbeiders. Dan verwijs ik U naar Z.-Afrika met zijn inheemsch vraagstuk, naar Voor-Indië, kortom het rassenvraagstuk is een wereldprobleem, waarvan het onze slechts een locale weerslag is; een wereldprobleem, veroorzaakt door de aanraking tusschen Oost en West, van welks oplossing de toekomst der wereld afhangt. Het is goed, dat we dat in het oog houden, Mijne Heeren, opdat we niet vervallen in een zeker gezichtsverenging. Bij de worsteling, die thans het Oosten als gevolg van de Westersche penetratie meemaakt, moeten vrij niet alleen naar de oppervlakte kijken, we moeten trachten het innerlijk proces te doorgronden, dat aan het dagelijksch gebeuren om ons heen ten grondslag ligt.

M. de V. Ik ben erg verheugd, dat ik in de gelegenheid ben geweest de rede van Mr. Stevinson, de vorige week alhier gehouden, te hebben bijgewoond. Mij trof o.m. een passage uit zijn boeiend verhaal, waarover ik het anders de vorige week zou hebben gehad, nl. waar hij zei, dat ieder van ons, bij de een in mindere mate dan bij den ander, een zeker gevoel van superioriteit boven onze medewezens bestaat, dat het daarom onze plicht om welk gevoel te onderdrukken en slechts het goede, het edele in onze medewezens te zoeken.

M. de V. wanneer ik in een paar woorden mag beschrijven, hoe de wederzijdsche gevoelens der Eur. en inh. bevolkingsgroepen jegens elkander zijn; gevoelens, die gedurende 2 3/4 eeuw hebben geheerscht en die sedert de laatste jaren gelukkig sterk aan het verflauwen zijn, dan is het dit: In het algemeen hebben de Europeanen een gevoel van superioriteit, een gevoel van meerwaarde boven de inheemschen en omgekeerd zijn wij, Indonesiërs, bevangen door een zeker minderwaardigheidsneurase tegenover de Europeanen. Dit behoeft eigenlijk

nauwelijks toelichting, want we merken het in ons dagelijks leven. Laten we dat met enkele voorbeelden illustreeren.

De Javaansche prijaji hecht zich in het algemeen nog vast aan het rangschikkingsstelsel; in Javaansche gezelschappen, zoo bij feestelijkheden als anderszins krijgen de gasten hun plaats naar gelang van hun positie en rang. Komt er een eenvoudig Europeesch tuinemploye of een of ander Europeesch onderopzichter bij, dan krijgt hij een plaats aangewezen naast de hoogste tegenwoordig zijnde Javanen. Men beschouwt zulks als natuurlijk, doch dit is een gevolg van de in het denk- en gevoelsleven van den Javaan zetelende hypothese van de meerwaardigheid van den Europeaan.

Een ander geval; 6 maanden geleden stond een Javaansche jurist voor het landraadsgebouw. Een onbekende Europeaan kwam naar hem toe en sprak hem aan met een als en handgebaar, als sprak hij tegen zijn djongos: "Zeg hei, weet je, waar het landgerecht is!"

M. de V. Deze Europeaan zag er beschaafd uit. Hij moet etiquette geleerd hebben en zal wel de regelen der conventie hebben verstaan. Hij moest heel goed hebben gevoeld, dat, als hij een hem vreemden heer aanspreekt, hij tegen hem behoort te zeggen: "Pardon, Mijnheer, zoudt U mij kunnen zeggen, enz". Nu die vreemde heer in casu een Javaan was, nam hij tegenover hem de elementaire beginselen der beleefdheid niet in acht. Ik was ervan overtuigd, M. de V. dat hij zulks niet opzettelijk deed. Het was niet tot zijn bewustzijn door gedrongen, om den hem onbekenden Javaan te behandelen overeenkomstig de hem van huidsbeen of ingeprente conventieregelen. Hij zag in hem niet zijn gelijke als mensch tegenover mensch, doch in zijn onderbewustzijn werkte het superioriteitsidee tegenover de inheemsche bevolking. Hij zag in hem den minderwaardigen "inlander", tegenover wien een minderen maatstaf goed dan zijn rasgenooten.

M. de V. Evenmin als die Europeaan opzettelijk onbeleefd wilde zijn tegenover den Javaan, evenmin voelde de doorsnee - Javaan het als een beleediging, wanneer hij op de wijze als in het straks genoemde voorbeeld gegeven wordt bejegend. De doorsnee-Javaan aanvaardt een dergelijke bejegening van de zijde van een Europeaan als iets gewoon, terwijl indien zijn eigen landgenoot dat tegenover

hem deed, hij dadelijk het onbeleeft van de handeling zou inzien. Dit kunt alweer door die minderwaardigheidsneurase, waaraan de inheemsche bevolking lijdt.

Die minderwaardigheidsidee, M. de V. wordt typeerend uitgedrukt door de term: "inlander". Het woord "inlander" duidt aan de inwoner van het land, gelijk in Weenen in Musea en parken voor de entreprijzen onderscheid wordt gemaakt tusschen "einländer" en "ausländer".

Bij ons evenwel wordt dat woord als een technische term, als een groepsaanduiding gebezigd, want wij worden overal inlanders genoemd, ook als we ons buitenlands bevinden. Alles wat hier "inlandsch" is, is van inferieure kwaliteit, althans als inferieur aangemerkt. "Inlandsche artsen of inl. juristen tegenover Europeesche, inlandsch personeel tegenover Europeesch personeel. Ja zelfs, ook in de Javaansche samenleving, altijd als uiting dier minderwaardigheidsneurase, krijgt het mindere het praedicaat "djawa". Zoo is dat bijv. het geval met allerlei versnaperingen, waarbij de Javaansche koopvrouw over het goedkoopere en het minder smakelijke pleegt te zeggen: "dat is maar een bijv. djenang djowo". Het is nauwelijks vier maanden geleden, M. de V. dat ik, toen ik in het Javaansch gekleed op Kalibening was, een Europeesch jongste van ongeveer vijf jaar aan zijn moeder hoorde vragen: "Moesje, mogen Javanen hier komen?" Een kindje van vijf jaar, dat reeds het superioriteitsgevoel in zich heeft, zoo liep reeds is dat gevoel in de Europeesche gemeenschap ingeworteld. In de Bataviasche society is bekend, hoe een tiental jaren geleden iemand als de heer Djajadiningrat, een telg uit een oudregentengeslacht, in de societeit "concordia" met scheeve oogen werd aangekeken. Momenteel nog is bijv. het zwembassin op Tjikini te Batavia niet toegankelijk voor inheemschen. Mijnheer de V., ik zou nog meerdere voorbeelden kunnen aanhalen, waaruit de superioriteitsgedachte van de zijde der Europeanen aan den eenen kant en de minderwaardigheidsidee van den zijde der Indonesiers aan den anderen kant, duidelijk blijkt. Ook in deze wensch ik U er op te wijzen, dat dit niet specifiek Nederlandsch is. Dezelfde verhoudingen vinden we terug in andere koloniale landen, ja in Engelsch-Indië moeten ze tienmaal erger zijn dan hier, waar de Engelschman

zich zooveel hooger verheven voelt dan zelfs de overige volkeren van Europa.

Willen wij nu de oorzaak nagaan van het superioriteitsgevoel bij de Europeanen en van de minderwaardigheidsneurase bij de inheemschen, dan ligt de verklaring welhaast voor de hand. Het Westen is in het Oosten gekomen als heerschers, als veroveraars, het heeft de politieke en economische suprematie; het beheerscht de materiele wereld! Het blanke ras deelt overal de lakens uit; in de stoffelijke wereld is het overal de baas! De verovering van den Indischen archipel door de Nederlanders was alweer een nationalen weerslag van de alom betaalde overwinning van het Westen op het Oosten. Eenmaal heerschers over uit land hebben de Nederlanders uit den aard der zaak in het maatschappelijk leven dezer landen een bevoorrechte positie gekregen; vormen ze om zoo te zeggen een bevoorrechte klasse. Ik verwijs U dadelijk naar de wetgeving, die althans tot vóór kort gebaseerd was op het ras criterium; op alle gebieden der wetgeving werd onderscheid gemaakt tusschen de groep der Europeanen en die der inlanders en alle bepalingen voor de inlanders hadden in het algemeen den stempel van minderwaardigheid tegenover die voor de Europeanen. We hebben het inlandsch bestuur, ondergeschikt aan en van lagere orde dan het Eur. bestuur; een inl. rechtspraak, ondergeschikt en van lagere orde dan de Europeesche. Men denke aan de politievoorschriften, volgens welke, zoodra het een Europeaan is, die de wet overtreedt, al is hij ook maar een eenvoudig burger, de wedono niet bevoegd is tegenover dien Europeaan het gezag te handhaven. Ik wijs U op het feit, dat tot voor kort alle leidende betrekkingen in handen waren van Europeanen; dat geen enkelen inh. ambtenaar tot voor kort eenig Europeeschen ondergeschikte had.

Dan, het economisch leven, dat geheel beheerscht wordt door het Westen; op het feit, dat de mooiste plekken en mooiste stads-gedeelten bewoond zijn door Europeanen.

Dit alles, Mijnh. de V, waarbij de Europeaan overal den boven-toon voerde, en dat geduurd heeft gedurende 2 3/4 eeuw, terwijl sommige dier toestanden nu ook nog bestaan; al deze omstandigheden hebben een koloniaal atmosfeer doen ontstaan, een mentaliteit gevormd, waarbij de beter gesitueerde bevolkingsgroep het superiori-

b

teitsgevoel, en de minder bedeelde bevolkingsgroep de minderwaardigheidsfixie in zich kregen. Deze wederzijdsche gevoelens jegen elkander zijn dus historisch gegroeid, daar de omstandigheden gevormd. Het superioriteitsgevoel is dus niet inhoerent aan het blanke ras, evenmin als het minderwaardigheidsgevoel inhoerent is aan de gekleurde rassen. Het waren er zijn de uiterlijke omstandigheden, die deze gevoelens hebben gekweekt; indien de rollen der volkeren omgekeerd waren, Mijnh. de V, indien wij, Indonesiers, in alles de baas waren, zouden ook wij stellig betrefte geweest zijn met het gevoel, dat wij superieur waren boven het blanke ras.

Ter vergelijking verzoek ik U, mijne Heeren, een oogenblik aandacht te schenken aan de toestanden in de Europeesche volkeren zelf. Is er in Europa ook niet zelf een tijd geweest, waarin de adel en hogere burgerklasse zich zelf beschouwen als superieur boven de arbeidersklasse? En de mannen, die zich van beter bont gesneden waanden dan de vrouwen. Ook bij ons, Javanen, leeft bij velen nog het idee, dat de vrouwen minderwaardige schepselen zijn. Dit alles komt door de uiterlijke omstandigheden. Tengevolge van die koloniale atmosfeer, M. de V, ontstonden tal van vooroordeelen tegenover de inheemschen. De inlander was ongeschikt voor dit en ongeschikt voor dat, hij was ongeschikt verklaard voor hogere functies. Ik herinner me nog heel goed, hoe in Europeesche kringen wantrouwen en twijfel werden geuit, toen de eerste inh. landraadvoorzitters werden benoemd. Men achtte den "inlander" niet onkreukbaar. Ik herinner me, hoe men acceptisch stond tegenover de eerste Javanen, die aan een Nederlandsche universiteit studeerden; men achtte den inlander ongeschikt voor wetenschappelijke vorming. En zoo hoorden we telkens een ongeschiktverklaring, wanneer een Javaan in een werkkring komt, die tevoren uitsluitend door Europeanen werd vervuld. Het is nog niet zoo lang geleden, dat men het ongehoord vond, dat een Europeaan een inheemschen chef heeft. Zelfs in dezen tijd, M. de V. het betrefte mij zelf, want ik heb op onzen landraad een Europeeschen Mr. a.t.b., deze ambtenaar vertelde mij, dat een Europeesche kennis hem aanraadde om nooit onder mij als griffier zitting te willen nemen, want hij kon het niet aanzien, dat een Javaan bevelen geeft aan een Europeaan. Gelukkig stoorde mijn jongeren Eur.collega niet met om

den raad was zijn vriend; hij vond het onzinnig.

7

M. de V. Zoolang de gekleurde rassen geloofden in de superioriteit van het blanke ras; zoo lang zij geloofden in hun eigen minderwaardigheid, zoolang bestond geen rassenprobleem.

Maar, een wereldgebeuren, even belangrijk, even schokkend als de aanraking tusschen West en Oost, heeft zich tegen het einde der 19e eeuw voltrokken, een gebeuren, waarvan wij ook nu nog maar het beginstadium meemaken, d.i. de ontwaking van het Oosten. We zullen de oorzaken en de geschiedenis dier ontwaking niet nagaan, het zou anders een heel breidvoerig betoog worden, een feit is, dat sinds het einde der 19e eeuw, bij de een later dan bij de andere, doch thans bij alle gekleurde naties, een nationale opleving valt waar te nemen. Hiervan schreef Rene Groussel in "le réveil de l'etoir" "door de oude oostersche volkeren te moderniseeren, heeft Europa hen uit hun eeuwige slaap gewekt. Europa heeft hen zelfbewustzijn teruggegeven, heeft in hen gewekt het bewustzijn van hun armetelijk verleden, hun lakente krachten, en hun toekomstmogelijkheden". M. de V. Over heel de Oostersche wereld is er innerlijke gisterig en, schreef Dr. Kraemer in Kol. Studiën 1927, "wij (de Eur.) zijn het, die door onzen ontruimigen expansie- en penetratiedrang dit Kolosale verwarrende proces van psychische en sociale ontwrichting en reïntegratie in gang hebben gezet, hetzij uit machtsdrang, hebzucht of idealisme".

M. de V. Het heele Oosten vraagt thans naar gelijkwaardigheid op politiek, economisch en sociaal en gebied; het vraagt niet alleen naar gelijkwaardigheid, doch het heeft herbelangstelling in het eigene, het wil herleven van zijn eigen cultuur. Goed een vijftien jaren terug in inheemsche kringen slechts datgene voor fijn, mooi en beschaafd, wat Europeesch of imitatie-Europeesch was, had men toen minachting voor eigen gewoonten, zeden en kunst, altijd als gevolg van die minderwaardigheidsneurase, thans wil nu het nationale, het oostersche behouden en versterken. Dat men ook in deze, gelijke bij alle stroomingen, fanatici heeft, die plotseling het Westen willen verwerpen, ligt voor de hond. Een feit is echter, dat thans het geloof in de superioriteit van het blanke ras is gechikt en omgekeerd het geloof in eigen minderwaardigheid ook is ons het ver-

8
dwijnen. Trouwens, Mijnh. de V. veel is thans ook veranderd ten goede in de maatschappelijke verhouding tusschen Eur. en inheemschen. Het ras-criterium in de wetgeving bestaat wel nog, doch vervangt zich; vele inheemschen bekleeden thans leidende betrekkingen; vele vooroordeelen tegen ons zijn verdwenen. Toch, Mijnh. de V. is de superioriteitsidee de Eur. v/d eenen kant en de minderwaardigheids-complex bij de Indonesiers v/d andere kant nog niet heelemaal uit de wereld. Het is m.i. de taak R.C. om mede te werken aan de totale vernietiging dier gevoelens in om een gezonde atmosfeer in de verhouding tusschen die beide bevolkingsgroepen te helpen opbouwen, waarbij we tegenover elkaar staan als mensch tegenover mensch, ieder met zijn deugden en gebreken, doch waarbij we in elkaar moeten zoeken, wat vereenigt wat scheidt.

In 1927 heeft de internationale zendingsconferentie te Jerusalem o.m. uitgesproken, dat rasverschil geen criterium mag zijn, dat geen enkel ras op grond in zijn eigenschappen in principe ongeschikt zou zijn voor hooger ontwikkeling.

Tot slot moge ik aanhalen, wat de Belgische oud-minister van Kol. Fransch in zyn handboek voor koloniale ambtenaren o.m. schreef: "Les indigènes doivent être traités avec humanité, équité et bienveillance" L'humanité envers les indigènes consiste à les traiter en "hommes", c'est à dire à avoir égard à ces attributs et à ces sentiments